

Recenzja książki

„Friedrich Nietzsche. Źródła i perspektywy antropologii” . Andrzej Kucner,
Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko- Mazurskiego, Olsztyn 2001.

Autor książki „Friedrich Nietzsche. Źródła i perspektywy antropologii” jest doktorem filozofii w Instytucie Filozofii UWM w Olsztynie. Jest współautorem podręcznika „Podstawy filozofii” pod red. Stefana Oparę (Olsztyn 1999, 2001) oraz autorem kilkunastu artykułów naukowych poświęconych różnym aspektom filozofii Fryderyka Nietzschego.

Książka „Friedrich Nietzsche. Źródła i perspektywy antropologii” została wydana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w 2001 roku. Dedykowana jest pamięci prof. Ryszarda J. Jadcza. Książka została podzielona na cztery rozdziały, z czego pierwszy obejmuje źródła i inspiracje nietzscheańskiej antropologii, a trzy pozostałe rozpatrują pojęcie człowieka w powiązaniu kolejno z naturą, ze społeczeństwem oraz z kulturą. Za dodatkowe atuty książki należy uznać indeks nazwisk, szczegółowa bibliografie oraz streszczenie w języku niemieckim.

Cała praca polega na krytycznej analizie i systematyzacji zasadniczych wątków filozofii Nietzschego, a przyjęta w niej metoda jest rezultatem kompromisu między swoistością myślenia Nietzschego, a zamiarem przeprowadzenia jego krytycznej analizy. Autor książki podejmuje próbę odczytania myśli Fryderyka Nietzschego jako antropologii, tłumacząc we wstępie swojej pracy, że kieruje się dwoma podstawowymi względami. Pierwszym jest przekonanie, że człowiek stanowi zasadniczy i ostateczny cel dociekań Nietzschego. Drugim zaś to, że antropologia jest dziedziną, w której refleksja Nietzschego pozostaje współcześnie szczególnie nośna i inspirująca.

W pierwszym rozdziale autor szkicuje genezę poglądów antropologicznych Nietzschego, do czego niezbędne jest ustalenie źródeł nietzscheańskiej antropologii, jak również zasadniczych wątków jego filozofii. Odwołuje się do wielu interpretatorów Nietzschego i wyróżnia dwa formalne źródła nietzscheizmu: pozytywne i negatywne. [Pozytywne źródła nietzscheizmu \(charakterystyczne dla wczesnych recepcji Nietzschego\) wyróżniało poszukiwanie teoretycznych wzorców, osadzonych w tradycji antycznej i nowożytnej. Perspektywa badawcza negatywnego źródła nietzscheizmu ujmowała go jako wieloaspektowy krytycyzm.](#)

W podsumowaniu tego rozdziału autor zauważa, że nietzscheańska antropologia nie uległa ostatecznej krystalizacji, która umożliwiłaby sformułowanie jakiegokolwiek trwałej i pełnej definicji bytu ludzkiego.

Drugi rozdział rozpatruje człowieka w powiązaniu z naturą. Autor opisuje metafizyczny, antropologiczny oraz aksjologiczny wymiar życia. Wieloznaczny charakter koncepcji życia, wynikający z aforystycznej formy zasadniczych myśli Nietzschego utrudnia precyzyjne usytuowanie jej wśród wielu odmian filozofii życia końca XIX i początku XX wieku (Schopenhauer, Bergson, Freud, Jaspers, czy Heidegger).

W rozdziale tym wskazana zostaje również rola, jaką w filozofii N. odgrywają biologiczne determinanty aktywności człowieka. W rozwoju głównych idei koncepcji Nietzschego szczególne znaczenie zyskują te, które odnoszą się do źródłowych i pierwotnych składników ludzkiej egzystencji. Rozwój owych idei należy rozpatrywać w dwojakim sensie: biologistycznym (właściwą i nieusuwalną naturę człowieka określają wyłącznie czynniki biologiczne) oraz metafizycznym (jedyną przyczyną determinującą wszelkie procesy rzeczywistości jest wola mocy). W ostatniej części rozdziału autor przedstawia antropologiczny wymiar woli mocy oraz wiecznego powrotu.

Trzeci rozdział, rozpatrujący człowieka w odniesieniu do społeczeństwa, jest bardziej rozbudowany i porusza m. in. kwestie: moralności jako wykładni woli mocy, roli świadomości religijnej w rozwoju społeczeństwa i jego moralności, ideałów społecznych, jak również afirmacji indywidualizmu, podając jego antropologiczne odmiany: geniusz i prawdziwy człowiek, wolny duch oraz nadczłowiek.

W rozdziale czwartym autor formułuje pojęcie kultury, opisuje jej źródła i formy, by móc później zastanowić się nad znamionami współczesnego kryzysu kultury, opisując przy tym wartości schyłkowe, ich genezę i naturę, jak również odnajduje przyczyny i formy nihilizmu, który odnajduje w myśli Nietzschego zarazem jako problem badawczy, negatywne zjawisko wymagające przezwyciężenia, jak również jako składnik pozytywnego poglądu. Dalej opisuje problem kultury i jakże wieloznacznej idei przewartościowania wszystkich wartości pod kątem wprowadzonej przez Nietzschego nowej metody myślenia o człowieku, o świecie i o samych wartościach. W ideę przewartościowania wpisuje problem „śmierci Boga”. W dalszej części tego rozdziału autor nawiązuje ponownie do koncepcji nadczłowieka, ale tym razem sytuuje ją na polu wartości i kultury. Twierdzi przy tym, że pojęcie nadczłowieka zyskuje sens wyłącznie w perspektywie szeroko rozumianej kultury, która łączy obiektywne warunki działania oraz indywidualne możliwości człowieka. Wyodrębnia jednostkę, by móc wpisać ją w filozofię „poza dobrem i złem”. Sugeruje, że kreatywność człowieka wolnego w sensie pozytywnym polega na samorzutnym ustanowieniu wartości i zasad, obrazujących jego faktyczną moc.

W zakończeniu książki autor podsumowuje swoją pracę i kreśli scalony obraz nietzscheańskiej antropologii.

Mocną stroną książki Kucnera jest bardzo przystępny język, jakim jest napisana. Dzięki trafnym powiązaniom między poszczególnymi rozdziałami i podrozdziałami czytelnik nie gubi myśli przewodniej książki, a układ graficzny pozwala na szybkie odnajdywanie interesujących nas kwestii.

Książkę tę polecam osobom, które szczególnie interesują się nietzscheańską filozofią człowieka, a także filozofią człowieka jako taką, bowiem autor nawiązuje również do koncepcji innych filozofów.